

Datum
2024-09-05

Adress

Diarienummer
KN-2024-3636

Yttrande

Till
Kommunstyrelsen

**Remiss Socialdepartementet - Ett fritidskort för barn och unga - en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra (Ds 2024:16) Svar senast 30 sept
STK-2024-1097**

Kulturnämnden föreslås besluta att lämna följande yttrande:

Sammanfattning

Kulturnämnden är positiv till att det sker en nationell satsning på barns och ungdomars fritidsaktiviteter och att det i regeringens uppdrag ingår att ta fram kompensatoriska insatser för barn och unga med särskilda behov.

Den föreslagna modellen för fritidskortet medför en dyr och komplex administration, som i stor utsträckning fått styra villkoren. Det innebär bland annat att urvalet av kulturaktiviteter har tydliga begränsningar. Kulturskolan är en möjlig utförare, men kulturnämnden bedömer att fritidskortet enligt den föreslagna modellen inte ger möjlighet till ett ökat deltagande i Malmös kulturskoleverksamhet.

Innan fritidskortet lanseras behövs fördjupade konsekvensanalyser utifrån ett barnrätts-, jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv. Kulturnämnden menar att det i Malmö är prioriterat att stödja anpassade, lokalt förankrade insatser för att nå de grupper barn och unga som idag har ett lågt deltagande i fritidsaktiviteter eller har andra former av utmaningar. Kulturnämnden anser att kommunerna generellt bör få en mera aktiv roll, och en möjlig väg är att kanalisera medel för riktade insatser via kommunerna.

Yttrande

Övergripande synpunkter

Kulturnämnden är positiv till att det sker en nationell satsning på barns och ungdomars fritidsaktiviteter, med utgångspunkt från alla barns rätt till goda livsvillkor, trygghet och utveckling och rätt till kultur och fritid. Det finns stora utmaningar i fråga om psykisk

och fysisk ohälsa och ojämlika livsvillkor och det är därför välkommet att det i regeringsuppdraget ingår att ta fram kompensatoriska insatser för barn och unga med särskilda behov.

Regeringen har under 2023 och 2024 påbörjat införandet av fritidskortet, och remissen gäller främst de lagar och förordningar som måste vara på plats innan kortet formellt kan lanseras, vilket preliminärt kan ske hösten 2025. Modellen med ett individuellt fritidskort medför en komplex och kostnadskrävande administration. Ekonomiska och administrativa överväganden har i stor utsträckning varit styrande för villkoren, vilket tyvärr bland annat lett till att urvalet av kulturaktiviteter som kan betalas med fritidskortet är begränsat.

Den kulturverksamhet i Malmö som främst kan beröras är kulturskolan, som har möjlighet att medverka som utförare av aktiviteter. Kulturnämnden bedömer dock att fritidskortet inte kommer att ge några betydande effekter för kulturskolans verksamhet, och en ekonomisk subvention av de redan låga elevavgifterna möjliggör inte att fler platser tillskapas.

Sammantaget redovisar Socialdepartementet att det är osäkert hur många barn och unga som kommer att använda fritidskortet och vilka effekter kortet kan få. Kulturnämnden menar att det finns ett behov av fördjupade konsekvensanalyser utifrån ett barnrätts-, jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv före ikraftträdandet. Det vore också värdefullt att belysa hur stor effekten av subventionen kan bli i relation till värdeutvecklingen av andra breda transfereringar riktade till barnfamiljer, främst barnbidrag/studiebidrag och bostadsbidrag.

I Malmö finns ca 37 000 barn i åldern 8-16 år och om man inkluderar deras vårdnadshavare berörs en stor del av stadens befolkning av reformen. Kulturnämnden vill framhålla att mötet med barn och unga sker lokalt och att fritidskortet på ett bra sätt bör kunna samspela med den kultur- och fritidsverksamhet som bedrivs i kommunal regi och med hjälp av kommunala kultur- och föreningsstöd. Kulturnämnden ser gärna att kommunen får möjlighet att inta en mera aktiv roll som dialog- och samverkanspart. En alternativ lösning är att ett generellt stöd till alla barn kompletteras med medel för riktade insatser som kanaliseras via kommunen. Malmö stad har exempelvis goda erfarenheter från tidigare års statliga satsningar på lovaktiviteter.

Utifrån kulturnämndens ansvarsområde ger kulturnämnden specifika synpunkter kring målgruppen för kortet och den typ av fritidsaktiviteter som omfattas (avsnitt 3), urvalet av utförare av fritidsaktiviteter (avsnitt 5), tidplanen (avsnitt 11) samt konsekvensbeskrivningen (avsnitt 12).

Synpunkter kring förslagen

3 Ett fritidskort för barn och unga ska införas

3.2 Fritidskortet ska lämnas för barn som är 8–16 år

Den åldersmässiga målgruppen 8-16 år är angiven i regeringsuppdraget och i PM:et ges en kort bakgrund.

- Många organiserade kultur- och fritidsaktiviteter vänder sig till barn från 6-7 års ålder och uppåt. När det gäller äldre barn och ungdomar visar den nationella statistik som presenteras att deltagandet i organiserade fritidsaktiviteter minskar betydligt i de övre tonåren. Detta överensstämmer med kulturnämndens lägesbild.
- För att tidigt kunna fånga upp och främja intresset för att delta i kultur- och fritidsaktiviteter och för att motverka att deltagandet sjunker i övre tonåren bör en bred satsning av detta slag täcka in hela åldersgruppen 6-18 år. Det är också i linje med konventionen om barnets rättigheter, som gäller barn och unga upp till 18 år.

3.4 Fritidskortet kan användas för betalning av vissa avgifter för ledarledda fritidsaktiviteter som tillhandahålls av en godkänd utförare

- Fritidskortet föreslås täcka kostnader för avgifter samt hyra av utrustning upp till en viss kostnad. För många aktiviteter krävs även personlig utrustning, exempelvis skor och kläder samt kringkostnader för läger och transporter. Man bör beakta att det kan medföra hinder att delta, även för de hushåll som är berättigade till det särskilda fritidskortet.
- Enligt förslaget omfattas både aktiviteter som genomförs fysiskt, online och i hybridform. Inom ramen för uppföljningen bör man särskilt uppmärksamma förekomsten av digitala aktiviteter och hur dessa uppfyller syftet med fritidskortet för olika målgrupper.

3.5 Fritidskortet ska lämnas med olika belopp – allmänt och särskilt fritidskort

- Beloppet om 500 kr för det allmänna fritidskortet motiveras inte närmare, medan nivån om 2 000 kr för det särskilda fritidskortet delvis kopplas till beräknade kostnader för olika aktiviteter. Det är positivt att beloppen är differentierade, i syfte att utjämna ekonomiska hinder för deltagandet, men det saknas en analys av alternativa nivåer. Även med ett förstärkt stöd om 2 000 kr kommer många barn från ekonomiskt utsatta hushåll inte att kunna ta del av alla aktiviteter på jämlika villkor.
- Urvalskriteriet för det särskilda kortet innebär att många barn inom den avsedda målgruppen riskerar att inte nås (se nedan, avsnitt 12.3). Kulturnämnden vill särskilt understryka vikten av uppföljning och utvärdering, för att säkerställa att satsningen når de barn och unga som har störst behov.

3.10 Folkhälsomyndigheten ansvarar för kommunikation och uppföljning och utvärdering av fritidskortet

- Att nå ut till barn och unga och deras vårdnadshavare är en nyckelfaktor om fritidskortet ska kunna få stor spridning. Det framgår dock inte närmare vilka kommunikationsinsatser som planeras. Enligt kulturnämndens bedömning har centralt distribuerade utskick till hushållen och liknande begränsad effekt, särskilt när det gäller målgrupper med socioekonomiska, språkliga eller andra hinder. De direkta kontaktytorna med invånarna finns i stor utsträckning i

kommunala verksamheter, såsom skola, socialtjänst, fritid och kultur. Kulturnämnden menar att kommunerna bör involveras i kommunikationen, och att det krävs planering och resurser för detta.

5 Det ska finnas ett utförarregister för fritidskortet

5.2.1 Vissa utförare bör omfattas av fritidskortet

- Enligt regeringsuppdraget ska kortet ge ökad tillgång till idrott, kultur, friluftsliv och annat föreningsliv. I den fortsatta processen har administrativa och kostnadsmissiga aspekter i hög grad fått styra urvalet av möjliga utförare. Många seriösa aktörer inom kulturområdet är av formella skäl inte berättigade att medverka, vilket tyvärr kraftigt begränsar utbudet av kulturaktiviteter som barn och ungdomar kan betala med fritidskortet.
- Förslaget att följa upp om fler offentliga aktörer inom kulturområdet kan få möjlighet att delta är positivt. Man bör även följa upp om fler fristående aktörer, exempelvis kulturföreningar, kan delta.

5.2.3 Krav på vissa friluftsanslagstioner och vissa barn- och ungdomsanslagstioner

- Villkoret att aktiviteterna ska genomföras minst tio gånger under en period om sex månader är främst anpassad för en terminsbaserad verksamhet inom exempelvis idrottsföreningar och kulturskolor. Därigenom kan satsningen nå många barn som redan är aktiva och som har engagerade föräldrar.
- Ungdomskulturen präglas av snabb utveckling och för att möta ungas behov behövs ett brett och flexibelt urval av aktiviteter. Många seriösa kulturaktörer i Malmö uppfyller dock inte de formella krav som föreslås avseende organisation och/eller verksamhet, och kan därför inte delta som utförare. Bara ett fåtal är medlemsföreningar i någon av de riksorganisationer som har stöd från MUCF, och kraven på etablering som förening under minst fem år är ytterligare ett hinder.
- Kulturlivet har andra strukturer och arbetssätt än idrottsrörelsen och kulturaktiviteter bedrivs ofta i friare former, såsom prova-på-verksamhet, sommarläger, lovverksamhet och kortare kurser. Även denna typ av aktiviteter har positiva effekter för fysisk och psykisk hälsa och kan motivera barn och unga som inte tidigare varit aktiva. Enligt förslaget omfattas sådan verksamhet inte.
- Statens Kulturråd har under processen lämnat förslag till regeringen om ett bredare utbud på kulturområdet, och utöver kulturskolorna är det aktörer med vissa former av statligt kulturstöd. Vidare föreslår Kulturrådet att urvalet bör breddas betydligt i en andra fas och att kommunerna behöver involveras. Kulturnämnden menar att Kulturrådets förslag bör beaktas.
- Studieförbunden anordnar kulturaktiviteter både i form av öppna kurser och i samverkan med föreningar och grupper. Den främsta målgruppen är vuxna, men det finns även verksamhet för och med ungdomar. Studieförbundens nämns dock inte i underlaget. Kulturnämnden menar att studieförbundens roll i fritidsverksamhet för barn och unga bör beaktas i en kommande uppföljning.

5.2.4 Det bör införas ett företrädarregister

- Kulturnämnden ställer sig positiv till ett företrädarregister, både i hanteringen av fritidskortet och som ett verktyg i den offentliga bidragsgivningen till bland annat föreningar. Ett viktigt skäl är att motverka välfärdsbrott.

11 Ikraftträdandebestämmelser

- Om målgruppen ska ha goda möjlighet att välja en passande aktivitet är det viktigt att ett fungerande register över godkända utförare är på plats när kortet lanseras. Utförarna behöver dessförinnan tillräckligt med tid för att ansöka och få sin ansökan behandlad. Adekvat kommunikation är också av stor betydelse för införandet.

12 Konsekvenser

12.2 Hur många barn och unga berörs av reformen och hur många kommer att använda fritidskortet?

- Socialstyrelser redovisar att det finns en betydande osäkerhet i bedömningen av hur stor andel av olika målgrupper som kan förväntas nyttja fritidskortet och vad effekterna kan bli. Det gäller bland annat hur många utförare som ansluter sig och hur avgörande de ekonomiska trösklarna är för deltagandet. Andra liknande satsningar har haft skilda förutsättningar, vilket gör det svårt att göra jämförelser. Enligt underlaget finns ingen heltäckande nationell statistik över deltagandet i ledarledda fritidsaktiviteter för alla berörda åldersgrupper. Det kan göra det svårt att följa upp vilka effekter fritidskortet får. Kulturnämnden vill här lyfta fram det underlag som finns i Ung Livsstils forskningsstudier. Forskningsresultat om barn och ungas fritid finns från 1990 och framåt från ett 20-tal kommuner, varav Malmö stad är en.
- I Malmö visar Ung Livsstil att en relativt hög andel barn och unga deltar i olika former av fritidsaktiviteter. Ur ett Malmö-perspektiv är det främst prioriterat att nå målgrupper med lågt deltagande och/eller särskilda behov. En subvention kan stimulera barn och unga att delta i flera aktiviteter och deltagandet kan bli mindre avhängigt av familjens ekonomi, men det är osäkert i vilken mån fritidskortet kan bidra till att fler barn och unga i Malmö deltar, totalt sett.
- Många barn och unga har utmaningar på grund av funktionsnedsättning eller annan språklig och kulturell bakgrund. Malmö stad har stor erfarenhet av att arbeta med anpassade fritidsaktiviteter och mötesplatser för att nå barn med olika förutsättningar i olika åldrar. Det särskilda fritidskortet innebär ett extra ekonomiskt stöd för vissa familjer, och i övrigt ska Folkhälsomyndigheten arbeta med riktad kommunikation. Kulturnämnden menar att det behövs en fördjupad konsekvensanalys och kompletterande åtgärder för att säkerställa att fritidskortet bidrar till ett mera jämnt deltagande. En möjlig väg är att ge kommunerna särskilda resurser, utöver den generella subventionen via fritidskortet.

12.3 Konsekvenser för enskilda

- Med det kriterium som valts för det särskilda fritidskortet finns en stor risk att många barn och unga som lever i ekonomiskt utsatthet inte nås av det förhöjda

stödet. Enligt den SCB-statistik som refereras finns det många barnfamiljer med låg ekonomisk standard som inte uppfyller det formella villkoret, som är kopplat till beviljat bostadsbidrag föregående år. Närmare hälften av barnen i hushåll med låg ekonomisk standard kan ställas utanför.

- Malmö har stora socioekonomiska utmaningar med hög barnfattigdom, hög arbetslöshet och utsatta områden. Om många barn, av formella skäl, inte kan få del av det högre stödet, försvagas de kompensatoriska effekterna betydligt. Exempel är hushåll som inte har reguljära hyreskontrakt eller som av andra skäl inte kan eller vill söka bostadsbidrag.
- Det kan uppstå integritetsproblem då utförarna i många fall enkelt kan se om det enskilda hushållet ingår i målgruppen för särskilt fritidskort. Kulturnämnden menar att detta kan vara ett påtagligt hinder, och är en faktor som kan minska träffsäkerheten i modellen. Exempel på andra hinder för den enskilde vårdnadshavaren är bristande tillit till myndigheter och ovana vid digitala tjänster.
- Sammantaget behandlas effekterna för barn och unga främst på en övergripande samhällsnivå. De ungas egna röster kommer inte till uttryck, vilket är en brist ur ett barnrättsperspektiv.

12.4 Konsekvenser för offentlig sektor

- Fritidskortet kräver en omfattande och komplex administration. Kostnaderna för förberedande insatser under 2023 och 2024 anges till 670 MSEK och därefter beräknas kostnaden för löpande administration uppgå till ca 250 MSEK per år. Det kan motsvara ca 25-50% av den årliga totalkostnaden, beroende på hur hög nyttjandegraden blir. En indirekt konsekvens kan bli ett minskat utrymme för att ersätta kostnader för fritidsaktiviteter.

12.6 Konsekvenser för kommunerna

- Enligt förslaget påverkas kommunerna enbart i den mån de är utförare av kulturskoleverksamhet. Kulturnämnden menar att det är en förenklad syn som inte beaktar att kommunerna har ett stort övergripande ansvar för barns och ungdomars uppväxtmiljö, på både skoltid och fritid. Det är på lokal nivå som mötet med barn och unga sker – genom skola, kommunala kultur- och fritidsverksamheter, inom socialtjänst, funktionsstöd och i fristående verksamheter som får kommunala förenings- och kulturstöd.
- Kulturskolan i Malmö stad har en kö om ca 1 500 barn till de ordinarie terminskurserna. Verksamheten håller hög kvalitet, med kvalificerad personal och anpassade lokaler. Den ordinarie kursavgiften är 300 kr per termin samt 200 kr för eventuell instrumenthyra. Avgifterna täcker en liten del av den faktiska kostnaden.
- Den förväntade effekten för kulturskolan i Malmö är främst att de barn och unga som redan valt att delta använder sig av subventionen och därmed får en lägre kostnad. Om fritidskortet leder till en ökad efterfrågan på platser kan konsekvensen bli en längre kö. Om fler ska kunna delta behövs en betydande ekonomisk satsning för att skapa fler platser. Att höja avgifterna skulle motverka fritidskortets syfte.

- Kulturskolan kan behöva utveckla de elevadministrativa systemen för att hantera nya betalningssätt, vilket kan medföra ökade kostnader.
- Malmö stad har gjort långsiktiga och strategiska satsningar på avgiftsfria och uppsökande kulturaktiviteter för att nå de barn som bedöms ha störst behov. Här ingår bland annat kulturskolans kör- och orkesterverksamhet El Sistema, helg- och lovaktiviteter samt allaktivitetshus i olika bostadsområden. Fritidskortet berör inte direkt denna verksamhet.
- Kulturnämnden vill framhålla vikten av att fritidskortet på ett bra sätt kan samspela med kommunernas arbete för en meningsfull fritid för barn och unga. Det faktum att ingen enskild statlig myndighet har tilldelats ett samlat, verksamhetsmässigt ansvar för fritidskortet kan dock försvåra en framtida samverkan mellan kommunal och statlig nivå.

12.10 Konsekvenser för jämställdheten

- Enligt underlaget finns det inga skillnader mellan andelen flickor och pojkar som deltar i vuxenledda fritidsaktiviteter, och därmed väntas inte heller några konsekvenser för jämställdheten. För gruppen flickor med utländsk bakgrund, som generellt har lågt deltagande, väntas dock en positiv effekt.
- Enligt den återkommande enkätundersökningen Ung Livsstil finns det stora skillnader i vilken typ av fritidsaktiviteter som pojkar och flickor deltar i och efterfrågar. I Malmö visar Ung Livsstil att pojkar överlag är mer engagerade i idrott än flickor medan flickor har ett större kulturintresse än pojkar. Det är fler flickor som slutar med sina aktiviteter i gymnasieåldern. Om fritidskortets utbud av kulturaktiviteter av formella skäl är begränsat, riskerar flickor att missgynnas.

12.11 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

- Sommarlovet är en period då många barn hamnar utanför sina sociala sammanhang och riskerar försämrad psykisk och fysisk hälsa, samt har ökad risk att hamna i kriminalitet. Det ger skäl för att uppsökande, öppna och förebyggande aktiviteter bör inkluderas i en nationell satsning på barns och ungdomars fritid. Mer analys av samband och effekter på detta område är motiverat.
- Ett riskområde för felaktigt nyttjande av fritidskortet kopplas till den enskilde vårdnadshavaren (se avsnitt 6). Denne ska i ansökan lämna uppgifter på heder och samvete och har ett straffrättsligt ansvar. Krav på återbetalning kan förekomma. Kulturnämnden menar att denna typ av krav möjligen är nödvändiga utifrån den modell som valts, men att det kan minska intresset för att använda kortet.
- Ett annat riskområde är oseriösa utförare som vill tillskansa sig medel från fritidskortet. Kulturnämnden menar att riskerna för fusk i ett komplext bidragssystem kan öka om ansvariga statliga myndigheter saknar kontaktytor mot kommunerna, som i regel har god kännedom om det lokala föreningslivet.

12.12 Konsekvenser för möjligheterna att nå det integrationspolitiska målet

- De integrationspolitiska utmaningarna är komplexa. Erfarenheter från Malmös kultur- och fritidsverksamheter visar att det finns olika hinder och trösklar för

barn och deras vårdnadshavare, exempelvis svag ekonomi, språkhinder, bristande trygghet i bostadsområdet eller att det inte finns möjlighet att följa barnet till olika aktiviteter. En relationsbyggande och nära kommunikation är en framgångsfaktor i arbetet.

- Fritidskortet kan till viss del undanröja ekonomiska hinder för deltagandet för den enskilde. Enligt kulturförnämndens bedömning är det dock tveksamt om fritidskortet i någon betydande grad kan bidra till att stärka utbudet inom kulturområdet, exempelvis i socioekonomiskt utsatta områden. Kulturnämnden vill föreslå en modell där medel för riktade insatser kanaliseras genom kommunerna.

Ordförande

Janne Grönholm

Kulturdirektör

Annika Cedhagen

[Här anger du om det finns reservationer/särskilda yttranden.]